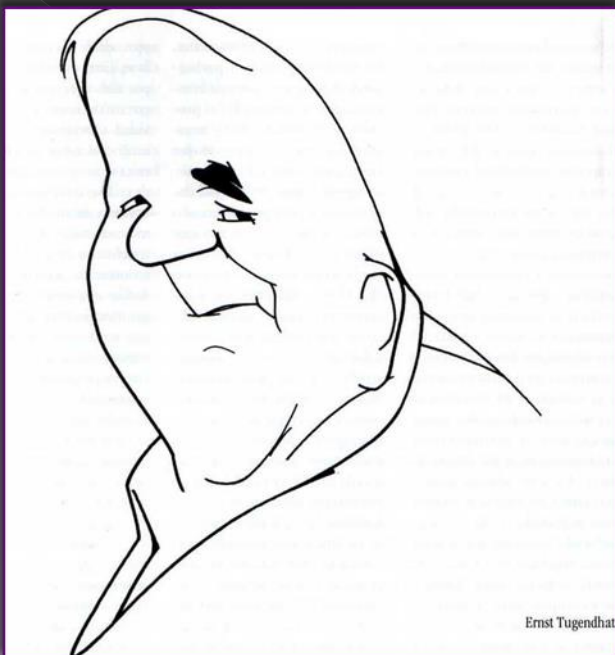

La regla d'or i el respecte

Capítol 5

El llibre del Manel i la Camil·la

Autor: **Ernst Tugendhat**

Capítol 5: La regla d'or i el respecte

● Activitat 1

- Quantes escenes podem descobrir en el capítol 5?
- Quines són les problemàtiques ètiques que es plantegen?
- De quina pàgina a quina pàgina es distribueixen les escenes?

El criteri per dividir els capítols del llibre pot ser el dels personatges que comparteixen un mateix temps i espai. Quan canvien els personatges o canvien els moments i l'espai que els envolten, podem dir que ha canviat també l'escena. Una mateixa qüestió pot ocupar diferents escenes o en una única escena els personatges poden plantejar més d'una qüestió. Una de les activitats que hem de fer al llarg del trimestre és dividir els capítols del llibre en escenes a partir del criteri que hem plantejat.

En tota confrontació ideològica, els personatges de mica en mica es van definint cada vegada que intervenen a favor o en contra d'una tesi. Les representacions d'aquestes controvèrsies a l'aula serà una de les activitats que realitzarem al llarg del curs.

Un dels exercicis serà com es planteja el debat a partir de les intervencions dels personatges i de quina manera es va estructurant tota l'argumentació fins arribar a una última conclusió.

Capítol 5	Tesi que es planteja	Pàgs.
Escena 1		
Escena 2		
Escena 3		
Escena 4		
Escena 5		
Escena 6		
Escena 7		

Capítol 5	Tesi que es planteja	Pàgs.
Escena 1	tesi1: Cal un criteri moral general per determinar el que és bo i el que és dolent.	69-70
Escena 2	tesi 2: Les persones s'indignen per una acció dolenta i la persona que l'ha fet té un sentiment de vergonya i culpa. tesi 3: Totes les persones amb consciència moral reaccionen amb indignació davant un fet immoral, tot i que directament no hagin estat afectades.	71-74
Escena 3	Tesi 4: Hi ha dos tipus de raons dels sentiments morals: l'autoritària i l'autònoma. Tesi 5: La regla d'or és el criteri moral que determina el que és bo i el que és dolent.	74-79
Escena 4/5	Tesi 6: L'amor, és el sentit cristià de la regla d'or.	79-81
Escena 6	Tesi 7: el coneixement del bé implica necessàriament un comportament correcte	81-86

(Escena 1)

- “ **Camil·la**: Jo també crec que no hi ha prou amb enumerar les accions que ens semblen dolentes. A mi també em preocupa saber com podem distingir entre accions bones i accions dolentes i com hem de comportar-nos per ser bones persones.”

- Activitat:**

- Fent un recordatori del que s'ha dit en els capítols anteriors, respongueu a la pregunta següent: **a partir de què o com podríem determinar si un acte és dolent?**

És contrari al principi moral segons el qual: “no has de fer allò que no t'agradaria que et fessin a tu”

Les
conseqüències
negatives

La mala
intenció de
l'acte

El dolor que
provoca

(Escena 2)

Criteris per reconèixer una mala acció

⊙ **Si provoca indignació**

⊙ *És un sentiment que senten les persones no directament afectades per l'acció.*

⊙ **Si provoca un sentiment de culpa**

⊙ *És un sentiment que sent la persona que fa l'acció dolenta.*

⊙ **Si provoca ressentiment**

⊙ *És un sentiment que sent la persona afectada directament per l'acció.*

Activitats:

Poseu un exemple d'acte (el mateix) que et provoqui un sentiment d'**indignació**, que produeixi un sentiment de **ressentiment** i, per últim, un acte que pugui produir un sentiment de **culpabilitat** (remordiments de consciència) en aquell o aquells que el realitzen.

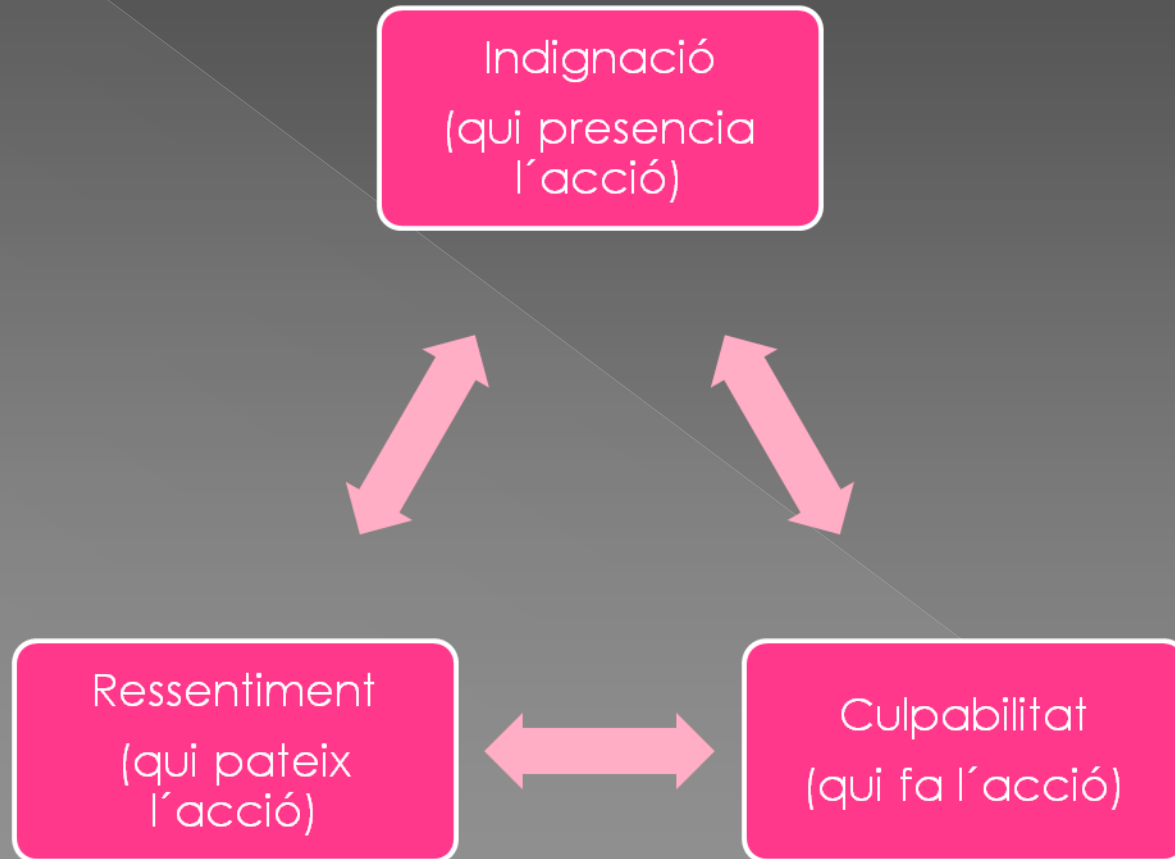
indignació	ressentiment	culpabilitat

El senyor Ibarra i el seu concepte de **persones morals**.

“Hi ha persones que fan coses immorals i no se **senten culpables**. Però són persones sense vergonya, per això es diu que són persones desvergonyides o pocavergonyes. Però, en general, si som persones que ens reconeixem com a **persones morals**, reaccionem amb un sentiment d'**indignació** quan algú fa una cosa immoral, i la persona que la fa experimenta un **sentiment de culpa** i de vergonya.”

“El Sebastià es pot sentir **ressentit** només si pressuposa que també el comparteixen altres persones que, en general, es reconeixen com a **persones morals**, per molt que aquesta acció no els afecti.”

3 sentiments morals

- “No n’hi ha prou amb el fet que se m’hagi fet una cosa que per a mi és dolenta.”

- El senyor Ibarra es pregunta:
“què cal perquè una acció que em fa mal només a mi sigui considerada com a dolenta?”

- Que l’acció sigui reconeguda per les persones morals com a dolenta, persones que pertanyen a una mateixa **comunitat moral**.
- Això vol dir, que els provoqui un **sentiment d’indignació moral**.
- La persona que t’ha fet mal s’ha de **sentir culpable**, si és una persona moral.
- Només així, es pot qualificar de **ressentiment** el que pot sentir una persona que se sent perjudicada per una altra.

Què vol dir “persones morals”? Què és un “pocavergonya”?

Persones morals

Es diu d'aquelles persones que poden reaccionar amb els mateixos sentiments morals (indignació, ressentiment i culpabilitat) davant de determinades accions que consideren censurables des del punt de vista moral. Per aquesta raó es diu que pertanyen a la mateixa **comunitat moral**.

pocavergonya

Es diu d'aquell que no experimenta els mateixos sentiments davant d'accions que la majoria considera censurables des del punt de vista moral. Simula pertànyer a una **comunitat moral**, perquè això li facilita aconseguir els seus propòsits personals.

- ⊙ Per entendre una mica més el que afirma el Senyor Ibarra, podem fer ús de dues cites de l'autor del llibre en una altra de les seves obres:
- ⊙ *“és inherent al sentit de la indignació el fet de ser compartida, és a dir, jo no puc indignar-me per una cosa que no consideri com una violació de normes que estan igualment fundades per als altres.”* (pàgina 47)
- ⊙ *“censurar la conducta d'algú significa que se li vol fer entendre que el seu comportament vulnera aquelles normes que tothom exigeix recíprocament de tothom complir de manera fonamentada.”* (pàgina 57)
- ⊙ **Ernst Tugendhat**, *Diálogo en Leticia*

(Escena 3.1)

- ⦿ **Per què tenim sentiments morals?**
- ⦿ En l'escena anterior hem vist que a través del sentiments morals som capaços d'aprovar o rebutjar determinats comportaments propis i dels altres.
- ⦿ Els sentiments morals són senyals inequívokes que existeixen **models morals** a partir dels quals fem discriminacions morals.

(Escena 3.1)

- Segons el Senyor Ibarra, els models morals poden ser de dos tipus, és a dir, poden existir "*dues maneres diferents d'explicar el que és bo i el que és dolent*":

Moral autoritària

Moral autònoma

(Escena 3.1)

⊙ En què consisteixen aquestes morals?

	definició	origen
Moral autoritària	La concepció autoritària consisteix a dir que és dolent fer una cosa perquè alguna autoritat, per exemple, els pares, ho han prohibit. Fins i tot es podria anar més lluny i dir que una cosa és dolenta perquè Déu ho ha prohibit.	Imposició externa
Moral autònoma	L'important d'aquesta explicació és que no entén les regles morals com quelcom que se'ns imposa, ja sigui pels nostres pares o per Déu, és com una cosa que nosaltres mateixos ens imposem. Són regles i lleis que nosaltres mateixos volem i, per tant, són un producte de la nostra llibertat.	Autoimposició (llibertat)

(Escena 3.1)

- Quina d'aquestes dues morals és superior a l'altra? Per què?

Moral autoritària

- Perquè els pares ho volen.
- Perquè Déu ho vol.
- (**Aquestes no són raons acceptables**)

Moral autònoma

- Perquè tothom voldria que tothom actués d'aquesta manera.
- Perquè no només m'afecta a mi, sinó que afecta a tothom: jo tracto a tothom amb respecte, perquè voldria que també ells em tractessin amb respecte.
- (**És una regla moral universalitzable**)

(Escena 3.1)

- ⊙ Per què la religió (els manaments divins) no poden ser la justificació última del bé d'un comportament?

Moral autoritària religiosa

- "... no pot satisfer-nos dir que els manaments de Déu són bons perquè Ell els ha promulgat. Hem de dir que Ell els ha promulgat perquè són bons."

(Escena 3.1)

- Per què les impositcions de la moral autònoma són considerades el producte d'una voluntat lliure? No és un contrasentit?

Moral autònoma

- Són regles i lleis que nosaltres mateixos volem, no són els altres que ho volen per nosaltres, i, per tant, són un producte de la nostra llibertat.
- Volem que els altres ens respectin. Per això, no queda més alternativa que dir que tothom ha de respectar-se mútuament.

● La moral religiosa no pot convertir-se en la moral de la qual podem deduir totes les nostres normes morals perquè d'aquesta manera tan bona seria la norma d'estimar-nos com a germans com la norma de matar-nos entre nosaltres, si fos això el que Déu hagués volgut.

● Déu, en el terreny moral, no pot ser omnipotent, fins al punt de fer el que vulgui. Si Déu pretén ser un Déu moral, si la religió vol ser moral, ha de fonamentar-se en principis morals que no són necessàriament religiosos, que estan necessàriament per sobre d'ella, per sobre de Déu. Els principis morals, per tant, obliguen a tothom, fins i tot a Déu.

● Tota moral implica limitacions de les nostres possibilitats d'actuar. Aquestes limitacions poden ser externes (socials, religioses...) o internes (la pròpia consciència). Si sorgeixen d'un mateix es diu que és producte de la llibertat perquè ningú altre t'ha dit el que has de fer.

○ Ja que no podem seguir un pla d'acció il·limitat (una llibertat absoluta), optem per seguir un pla d'acció limitat (llibertat restringida): per poder portar-lo a terme, cal que els altres respectin el meu pla d'actuació alhora que jo he de respectar el pla d'actuació dels altres.

⊙ **La pregunta és:** com voldries ser tractat?, o, com creus que els altres voldrien ser tractats?

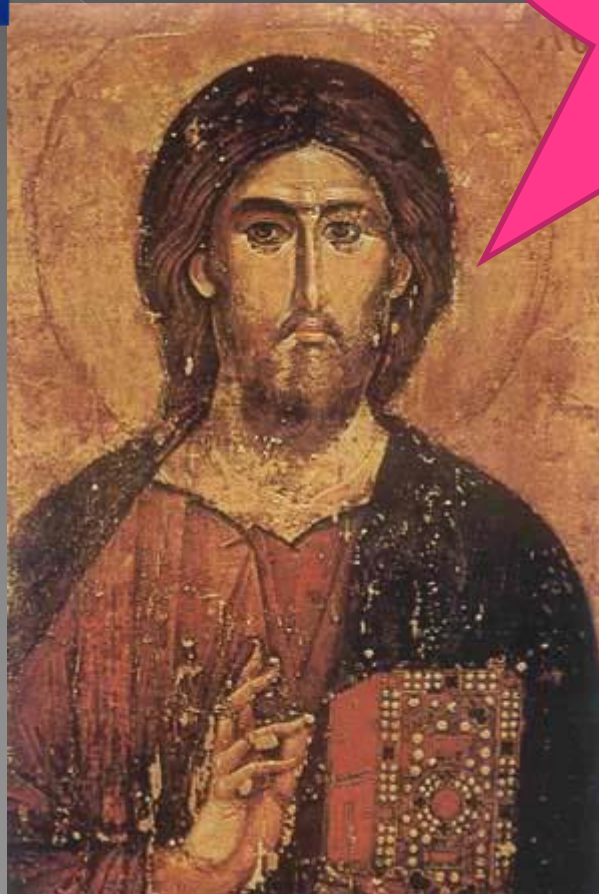
⊙ **La resposta és:** ser tractat i ser tractats amb respecte. I això podria convertir-se en una regla d'abast general (universal).

La regla d'or (Escena 3.2)

- Manel: *“A mi em sembla que té aquest nom perquè és una regla que permet deduir en tots els casos quines accions són bones i quines accions són dolentes”*
- Aquesta regla és una regla formal perquè no et diu què has de fer sinó com has d'actuar.

**Podem veure
seguidament
diferents
formulacions
de la regla
d'or:**

Tot allò que vulgueu
que els altres us
facin a vosaltres,
feu-ho també
vosaltres a ells
(Mt. 7, 12)

Jesús

Actua de tal manera
que la màxima de la
teva voluntat pugui
convertir-se en norma
de legislació universal.
(**Imperatiu categòric**)

Immanuel Kant (segle XVIII)

La felicitat que configura el criteri utilitarista del que és una conducta bona no és pas la felicitat del mateix agent, sinó la de tots els afectats per ella. Entre la seva pròpia felicitat i la d'altres, l'utilitarisme li exigeix ser tan estrictament imparcial com un espectador benivolent i desinteressat.

(Principi utilitarista)

John Stuart Mill (s. XIX)

Activitats:

- ⦿ Per què pot ser acceptable la **regla d'or**, perquè la va formular Jesús o per unes altres raons? Quines?
- ⦿ Vosaltres creieu que els seguidors de la moral autònoma poden fer tot el que vulguin? Per què?

Sr Fabiola:
(interpretació cristiana de la
regla d'or)

La regla d'or (Escenes 4/5)

És cert que també hem de respectar els altres, però estimar és molt més exigent que respectar.

Perquè estimar els altres significa tenir una dedicació total envers tots els altres. És per aquesta raó que en l'Evangelihí ha normes tan exigents com: "Hem d'estimar els nostres enemics" (Mt. 5, 44) o "Si algú et colpeja una galta, has de posar-li l'altra" (Mt. 5, 39).

- “El manament “*Estimaràs a l’altre com a tu mateix*” és el rebuig més intens de l’agressivitat humana i constitueix un excel·lent exemple de l’actitud antipsicològica que adopta la cultura”. (...) Aquest manament és inassolible ...
- ... La tendència agressiva és una disposició instintiva innata i autònoma de l’ésser humà ...

Crítica a la versió cristiana de la regla d'or

- ⊙ ... (aquesta tendència) és el factor primordial que pertorba la nostra relació amb els altres ...
- ⊙ La cultura es veu obligada a realitzar innombrables esforços per posar barreres a les tendències agressives de l'home ...
- ⊙ ... el precepte ideal d'estimar a l'altre com a un mateix (és un d'aquests esforços de la cultura per aconseguir la cohesió social)
- ⊙ ... Tots els esforços de la cultura destinats a imposar-lo encara no han aconseguit gran cosa.

- Aquestes frases estan recollides d'un llibre escrit pel fundador de la psicoanàlisi, **Sigmund Freud**, titulat ***El malestar de la cultura***.
- Podem considerar-les com un resum del seu pensament sobre el manament fonamental del cristianisme.
- **Activitats:**
- Quina és la visió que té Freud sobre la naturalesa humana? Justifiqueu la resposta.
- Quins o quins personatges del llibre utilitzen uns arguments similars als de Freud? Què hi afirmen?
- Per què Freud diu que aquest manament és antipsicològic?

Escena 6.1

Les dues versions de la regla d'or

- ⦿ Versió positiva de la regla d'or:
 - ⦿ Versió negativa de la regla d'or:
-
- ⦿ Tot allò que vulgueu que els altres us facin a vosaltres, feu-ho també vosal-tres a ells.
 - ⦿ No vulgueu fer als altres, allò que no voleu que us facin a vosaltres.

Les dues versions de la regla d'or

- Versió positiva de la regla d'or:

- Aquesta fa referència a l'amor, a l'obligació de fer el bé als altres.

- Versió negativa de la regla d'or:

- Aquesta fa referència al respecte, a la prohibició de fer mal als altres.

Les dues versions de la regla d'or (Escena 6.1)

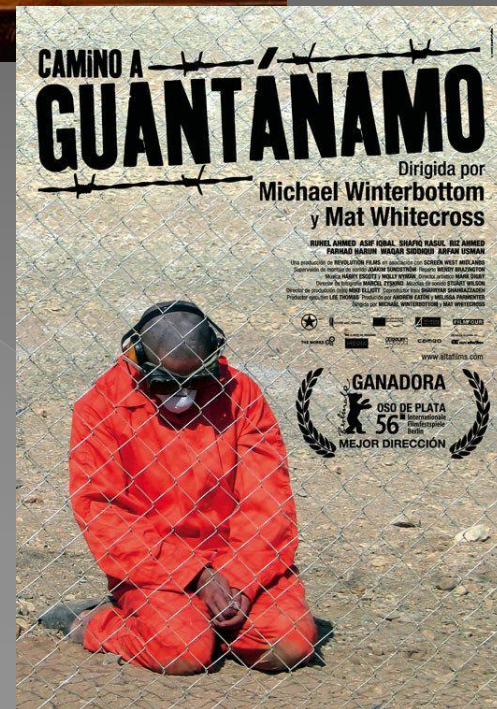
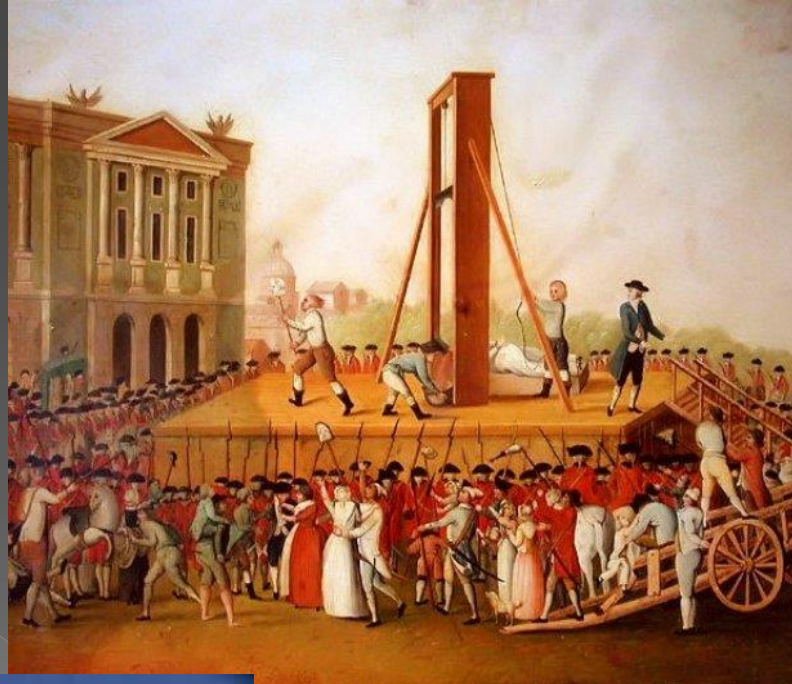
- No podríem canviar la regla d'or i dir que tots hem d'estimar els altres? – va preguntar la Glòria.
- No ho sé –va dir el senyor Ibarra, mirant d'endevinar què pensaven els nois-. Què en penseu els altres?
- Seria una mica estrany –va dir el Sebastià, deixant el seu got en un racó-, perquè en realitat jo no vull que totes les persones m'estimin, només vull que ho facin algunes.
- És una objecció important –va dir el senyor Ibarra-. No volem que ens estimin totes les persones i tampoc no volem tenir l'obligació d'estimar tothom. Seria una mica estrany exigir això, oi? En canvi sí que volem que tothom tingui l'obligació de respectar-nos i nosaltres, per descomptat, la de respectar els altres.

Les dues versions de la regla d'or

- *Y quién puede vanagloriarse de no haber sido víctima alguna vez de la bondad? ¿Quién puede sentirse salvado de los caprichos de la bondad? El mal tiene una virtud: es fácilmente reconocible. Frente a él, uno sabe a qué atenerse. El bien caprichoso, en cambio, se oculta, se disfraza, se endulza con gestos y frases, con amabilidades ... El bien que no hemos pedido y que alguien supone necesario para nosotros es más dañino: no nos da la oportunidad del enfrentamiento, y exige, para colmo, que sonriamos, bajemos la cabeza, aplaudamos y demos gracias.*
- **Abilio Estévez**, *El mal del bien*, **El País**, 27/09/1998

● **Activitats:**

- Llegiu amb atenció l'article d'aquest escriptor cubà.
- A quina aplicació de la regla d'or es refereix? A la positiva o a la negativa?
- Quina conclusió podem extreure?
- Com és possible que volem fer el bé als altres finalment els fem mal?
- Comenteu alguna de les imatges següents, tot i vinculant-les a la problemàtica que estem plantejant.

Escena 6.2 (la debilitat de la voluntat)

- **Senyor Ibarra:** Recorda que el que ens havíem proposat era simplement aclarir per què reaccionem amb indignació davant de certes accions, és a dir, per què les considerem dolentes. La regla d'or dóna una resposta satisfactòria. Però, tens tota la raó si dius que d'això no se segueix, com una conseqüència necessària, que les persones hagin d'actuar moralment.
- **Senyor Ibarra:** No n'hi ha prou saber que una acció és moralment bona per fer-la. Això seria no voler veure el món tal com de fet és. Moltes persones admeten que certes accions són dolentes, però això no significa que no vagin a fer-les. Cadascú de nosaltres, a més, haurà sentit en algun moment l'enorme contradicció entre el seu interès propi i la moral i el conflicte en què això ens pot posar.

- La situació a la que es refereix el Senyor Ibarra es coneix amb el nom de “manca de voluntat” o també **“akrasia”**, un concepte d’origen grec que vol dir absència d’autocontrol.
- Existeix un corrent moral, anomenat **intel·lectualisme moral** que afirma que ningú actua voluntàriament de forma incorrecta, que el seu acte incorrecte és causa de la ignorància del bé.
- Això vol dir, que si algú coneix el bé, aleshores no pot actuar d’una altra manera que fent el bé.
- L’experiència, en canvi, refuta constantment aquesta necessària vinculació entre coneixement i virtut.
- Un **intel·lectualista moral** no accepta la possibilitat del fenomen de la debilitat de la voluntat: si el comportament és incorrecte és perquè no ha hagut una correcta comprensió del que és correcte.

- ⊙ El filòsof americà **John R. Searle** considera que el plantejament intel·lectualista és erroni.
- ⊙ Aquest pressuposa que entre la decisió de fer l'acció i la realització efectiva de l'acció no hi ha res que pugui interferir-hi.
- ⊙ Aquest pressupòsit és erroni perquè s'inspira en el model de causació propi dels fets de les realitats físiques: la bola 1 colpeja la bola 2 i aquesta es mou. Això és una cosa que passa.
- ⊙ Però en el cas de les accions, la causació no funciona així: en el cas d'una acció voluntària existeix una **bretxa** entre la intenció de fer i la realització de l'acció. Això és una cosa que es fa.
- ⊙ No n'hi ha prou amb fer-se una idea de fer una cosa, hem de fer-la encara. És en aquesta **bretxa** on ens trobem la possibilitat de l'**akrasia**.

John R. Searle

- És en el moment de la bretxa, on la meva actuació s'ha de posar d'acord amb la meva intenció original , quan apareixen un seguit d'opcions diferents i contràries, que deriven d'altres intencions tan poderoses o més que la primera.
- En la nostra consciència mai no hi ha una única opció que pugui precipitar un determinat tipus d'acció: hi ha desitjos de no fer la cosa que un s'havia proposat, desitjos contraris a la intenció que havia originat l'acció (això pot explicar les dificultats de certs propòsits: perdre pes, deixar de fumar, posar-se a estudiar , anar al gimnàs ...)
- **Searle** afirma que l'akrasia “és un símptoma d'una certa classe de llibertat”.
- **John R. Searle**, *Razones para actuar. Una teoría del libre albedrío*.

- ◎ Senyor Ibarra: “Per cert, de fet existeixen persones sense sentiments morals. Són persones dels que els psicòlegs anomenen *mancats de sentit moral*. I no hi ha res que fer en aquest cas, llevat de protegir-se d’aquestes persones, perquè poden ser molt nocives.”

Escena 6.3

El cas dels pocavergonyes

Activitats:

- 1- Com podem detectar aquestes persones mancades de sentiments morals? (Poseu-hi tres exemples)
- 2- És possible aplicar la regla d’or a una persona sobre la qual hom té bones raons per saber que no la respectarà?
- 3- Com pot fer front una comunitat moral a aquest tipus de persones sense caure en la immoralitat?

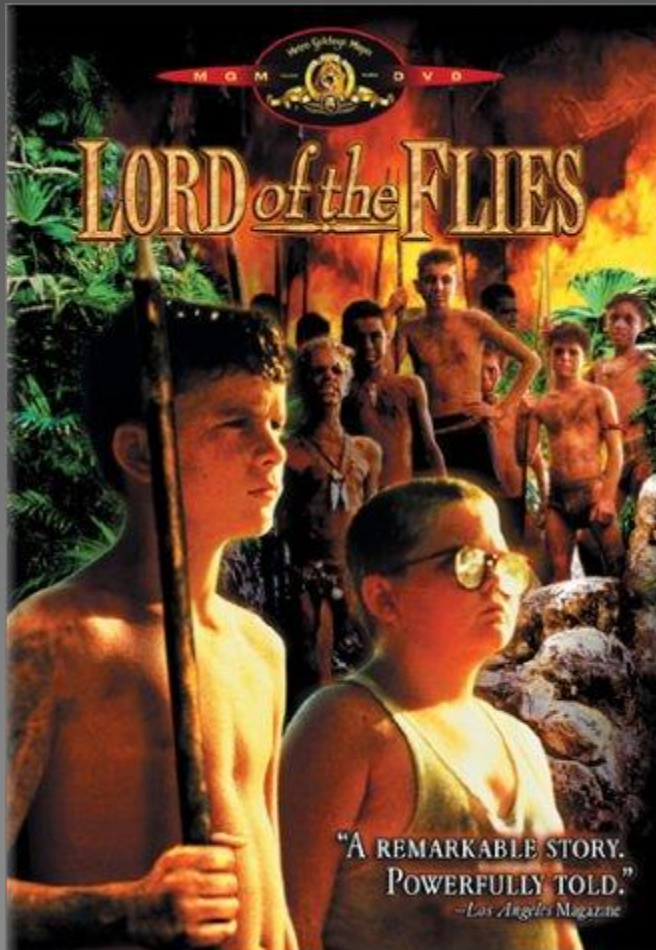
Escena 6.4

L'experiment del Sr. Ibarra

- El senyor Ibarra a la pàgina 85 del llibre ens proposa un experiment:
- **En situacions en què es pogués crear normes morals per a una nova societat sense cap pressió externa (autoritat pares, socials, religioses...) al final hom escolliria, en una situació de llibertat, regles derivades de la regla d'or.**
- Aquestes situacions hipotètiques podrien ser: anar a donar un volt pel camp el cap de setmana o imaginar que sou els únics supervivents d'un accident d'avió.

Escena 6.4

L'experiment del Sr. Ibarra

- Aquesta situació hipotètica on podrien fer l'experiment proposat pel Sr. Ibarra va ser descrita en una novel·la de **William Golding, Senyor de les mosques.**

Conclusions capítol 5

1ª Cal un criteri general per poder distingir entre accions bones i accions dolentes.

2ª Existeixen tres sentiments morals: la culpabilitat de qui fa l'acció dolenta, el ressentiment de l'afectat per l'acció i la indignació que produeix a qui l'observa.

3ª Existeixen dues formes d'explicar les raons d'aquests sentiments: la moral autoritària i la moral autònoma.

4ª La concepció autoritària consisteix a dir que és dolenta una acció perquè hi ha alguna autoritat, pares, Déu, Estat, que ho ha dit.

5ª La concepció autònoma afirma que les regles morals ens les imposem nosaltres a nosaltres mateixos. Per tant, són producte de la llibertat.

Conclusions capítol 5

6ª La regla d'or és la norma moral general que determina el que és bo i el que és dolent.

7ª L'amor als altres que es dedueix de la versió cristiana de la regla d'or és molt més exigent que el respecte: pretén la santedat.

8ª La versió laica de la regla d'or demana simplement que ens respectin i alhora respectar als altres.

9ª Aplicació de la regla d'or: Pregunta't si el que vols per a tu també ho vols per als altres.

10ª El coneixement moral no és un obstacle per a l'actuació immoral.

11ª No és el coneixement moral sinó el nostre propi sentit de vergonya i el desig de tenir un valor com a persones el que ens impulsa a comportar-nos moralment.